

Hageselskapets grunnbokpakke

Hageselskapets sortsliste, 1998, 303s.

Pris: kr. 335

Den nyttigste hageboka, 1998, 160s.

Pris: kr. 248

Trivsel i hagen I, 1997, 208s.

Pris: kr. 449

Trivsel i hagen II, 1998, 287s.

Pris: kr. 549

Alle Grøndahl/Dreyer.

Disse fire bøkene gir bred innføring i det meste en hagedyrker bør vite, alt fra planlegging, dyrking, redskaper, gjødsel, jord, sykdommer til sortsvalg. Her mangler intet, og stoffet er rikt og vakkert illustrert. Kjernen er «Trivsel i hagen» som nå foreligger i to bind. Det første med undertittel «Planlegging», det andre «Dyrking». Der er mange, gode praktiske råd, men her vil jeg konsentrere meg om bøkens botaniske sider der det som alltid i slike bøker, er noen skjønnhetsflekker man kan undre over.

For eksempel viser ikke bildet på s. 57 i bd. I aurikler som angitt, men en hagenøkleblom-sort. På neste side sies bildet å vise storhjelms *Aconitum napellus*, men vi ser praktriddersporer (*Delphinium*-hybrider). Feil av denne typen er det for mange av til at boken kan få godkjent, eksempelvis er den fylte soleien på s. 72, en fylt bekkeblom! Disse feil burde kunne ha vært unngått da dette jo er lette planter å kjenne igjen. Riktig ille er det på s. 81 der man angir de botaniske forskjeller på snøstjerne *Chionodoxa* og blåstjerne *Scilla* og tydelig viser den med ikke sammenvokste kronblad, altså sistnevnte, mens teksten sier at bildet er av snøstjerne.

Mer forståelig er det at der kan bli feil i slekter med mange arter og sorter der man må være spesialist for å ha en sjanse, men slike spesialister måtte vel kunne ha vært konsultert? Jeg har mine tvil flere steder, f.eks. når det gjelder tulipanene på s. 84-85. Bildet på sistnevnte side ser for meg ut som «Couleur Cardinal», en god gammel sort som burde plantes mer. Det er iallefall ingen Darwin-hybrid slik teksten sier, som alle har adskillig større blomster og grønne blomsterstilker.

Jeg blir heller ikke glad for å lese at slekten *Rhododendron* kan deles i to hovedgrupper: blad-

fellende asalea og vintergrønne rhododendron. Dette er feil både botanisk og hortikulturelt. Systematikere deler den riktignok i to hovedgrupper, i de med skjellhår under bladene (lepidote) og de uten (elepidote), men det er en annen sak. Rent praktisk hortikulturelt faller slekten grovt sett i fire: (1) de små eviggrønne fjellartene (subg. *Rhododendron*) som passer best i steinbed; (2) de større eviggrønne buskene (iblant trær) (subg. *Hymenanthes*); (3) de bladfellende (subg. *Pentanthera*), de velkjente hageasaleaene, og (4) de japanske eller obtusum asaleaene (subg. *Tsutsusi*) som er mindre og delvis bladfellende, og krever varme. Det er også vanskelig å forstå at de røde sortene «Abendrot» og «Small Wonder» i motsetning til de andre opplistede ikke angis som vinterherdige. Sistnevnte er særlig fremkryssset med henblikk på dette, og er fra USA oppgitt å tåle -30 grader Celsius, men her kommer jeg inn på spesialiteter som jeg har skrevet om annensteds, og som jeg faktisk synes at de som utformet kapitlet i boka, burde kunne ha utnyttet bedre.

Vi må gå videre til den såkalte nyttigste hageboka, som er et godt supplement til ovennevnte, med korte, instruktive opplysninger og oversikter om enkelttema, som planteavstander, gjødselmengder og bekjempningsmidler, etc. Til slutt kommer en rekke nyttige adresser, også til hager man kan besøke. En kuriositet i denne sammenheng, er at man er klar over at den botaniske hagen i Helsinki holder på å flytte til Gumtåkt, men ikke at den i Bergen er flyttet til Milde vis a vis Arbotet, og den gamle hagen har fått tilbake sitt opprinnelige navn, Muséhagen.

Så til den fyldige sortslisten som tar opp hele 17000 forskjellige hageplanter ordnet etter hovedgrupper med angivelse av høyder, vokseform,

blomstringstid, frukter, planteavstand, voksestedskrav, hardførhet, formering og opplysninger om de vanligste skadedyr og sykdommer de kan få. Spesielt verdifull er opplysninger om spesielle typer som kan brukes i bestemte strøk av landet. Der er åpenbart samlet inn opplysninger fra store deler av landet, noe som øker listens verdi.

Så blir jeg dessverre nødt for å komme inn på et av de vanskeligste punktene, navnettingen, som jeg ikke synes er god, og som strider med både nasjonale og internasjonale standarder. Kan det være noe å bråke om? Linné sa imidlertid at man ikke kjente planten dersom den ikke hadde (rett) navn.

Først til de fortvilelsesfulle norske navnene, som det aldri synes å bli enighet om. At en plante kan ha flere norske navn, er selvsagt, det følger av landets vidstrakthet og de mange, lokale variasjoner i språk og kultur, men at samme plante har et norsk navn når den er dyrket, og et annet når den er vill, er kunstig, og et resultat av at hagefolket ikke tar hensyn til de offisielle navn som Norsk botanisk forenings navnegruppe har fast-

satt, og som forekommer i Lids flora, men istedet bruker egne, ikke alltid like gode, prinsipper som leder til underlige resultat som junkersildre for bergjunker *Sedum paniculata*. Der er heldigvis færre av disse her enn i andre hagebøker! Men man driver dessverre fremdeles og døper om planter med godt innarbeidete navn, fordi de gamle navnene ikke passer med prinsippene. Apeskrekke eller skjellgran *Araucaria araucana* er omdøpt til det intetsigende «kranstre», og skjermgran *Sciadopitys verticillata* til «skjermtre». Joda, naturligvis er dette ikke grantrær, men alligavel.... Dette prinsippet om å unngå gran for alt som ikke er *Picea*, har også resultert i misfosteret nobeledelgran for *Abies nobilis* – tidligere nobelgran. Overraskende gledelig at navnet reinrose for *Dryas octopetala* har overlevd, siden den jo ikke tilhører slekten *Rosa*.

Det må innrømmes at det er en vanskelig oppgave å finne norske navn på hageplanter, og at fantasien ikke alltid har rukket til. Da har man fornorsket det vitenskapelige navnet, noe jeg vanlig-

>>> forts. neste side

Føyer seg fint inn i rekken

Jan og Karen Anna Økland
Vann og vassdrag 3.
Kjemi, fysikk og miljø, 206 s.
ISBN 82-412-0161-3
Vett & Viten AS 1998.
Pris: kr. 198.

Tredje bind av Jan og Karen Anna Øklands firebinds verk *Vann og Vassdrag* er nå utkommet. Dette bindet omhandler de fysisk-kjemiske prosesser i vann og hvordan disse påvirker og påvirkes av biologiske prosesser. Alle de sentrale faktorer som temperatur, lys, oksygen, ioneinnhold, pH og organisk materiale er behandlet på en enkel og lettfattelig måte. Dette er helt sentrale og grunnleggende faktorer for å forstå ulikheter og likheter mellom lokaliteter.

Bind 1 kom i 1995 og omhandlet vann som ressurs og ulike problemer som for eksempel forsurening, eutrofiering, annen forurensning og vassdragsutbygging. Det andre bindet kom i 1996 med undertittel Økologi. Det fjerde og siste bindet har fått undertittelen Dyr og planter: Geografisk fordeling. Når alle bindene foreligger vil vi ha fått et omfattende bokverk om norske ferskvann som få andre nasjoner kan smykke seg med.

Bind 3 føyer seg fint inn i rekken sammen med de to tidligere bindene. De er velskrevet, velredigert og lettest. Tabeller og figurer er oversiktlige og enkle. De få formelle feilene er knapt riktig å nevne og vil lett fortone seg som pirk. Det kan imidlertid nevnes et par unøyaktigheter. Definisjonen av ionebalansen på s. 112 «tar ikke utgangspunkt i vannets gjennomsnittlige sammensetning». Hver enkelt prøve må nødvendigvis ha en ionebalanse. En av de få feilene i tabellene er den i tabell 11.2 hvor summen av kationer og anioner i Eikeren skal være 41 mg/l og ikke 1 mg/l. Et annet eksempel er at en med fordel kunne ha angitt antall lokaliteter i hver landsdel i tabell 11.5 istedenfor å henvise til tabell 19.1. Det hadde ikke gjordt noe om antallet ble gitt i begge tabellene.

Et annet forhold av større formell karakter er bruken av benevnelsene $\mu\text{S}/\text{cm}$ og mS/m for ledningsevnen. I henhold til både norsk og internasjonal (ISO-)standard skal ledningsevnen angis som mS/m ved 25 °C. Denne vedtatte standarden har eksistert helt siden 1973 og i en lærebok fra 1998 burde denne vært gjennomført konsekvent selv om selvsagt svært mye av tidligere data foreligger som $\mu\text{S}/\text{cm}$. En gang må man jo begynne! Det slurves fortsatt mye på dette området også i faglitteraturen, og her burde forfatterne ha gått foran som et godt eksempel.

>>> forts. neste side

>>> (Hageselskapets...)

vis synes er akseptabelt. Men hva skal man si om Korylops for *Corylopsis*? – spesielt siden Norsk hagebruksleksikon bruker det adekvate «hassel-bror».

Det har aldri vært lett å blande vitenskapelige (såkalt latinske) navn med sortsnavn. Et problem ligger i at man gjerne også vil vise hvordan sorten er oppstått. Et vitenskapelig navn fulgt av sortsnavn, f.eks. *Syringa josikaea* «Rå» betyr at sorten er utvalgt fra materiale av arten, mens *Syringa* «Saugeana» er resultatet av en kryssning som også kan oppgis som *Syringa* x *chinensis* «Saugeana», der x *chinensis* er et hybridepitet, foreldrene antas å ha vært *S. persica* x *vulgaris*. Dette er alt annet enn enkelt å holde rede på, og det rotes forståelig nok lett med dette i våre planteskoler, men at hageselskapets sortliste ikke har vært mere nøye og konsekvent er kritikkverdig. Forøvrig kommer syrenene ganske bra fra det, verre er det i *Rhododendron* der man også bruker den uortodokse varianten *R. minus* x *R. ludlowii* «Tow Head». Det finnes nå meget sikre engelske kilder til denne navnettingen da Royal Horticultural Society har nedlagt et stort arbeide nettopp for å rydde opp i

problemene. Det burde vel hageselskapet kjenne til? Jeg går utfra at det er trykkfeil, som det også er litt for mange av, når det skrives *Oplopanax* x *horridus*. Dette er ingen hagekryssning, men en villart, som ikke hører hjemme i erteplantefamilien som angitt, men i Araliaceae.

En ting er de formelle sider ved navn, en annen er deres anvendelse. Bortsett fra rene feilbestemmelser av den type som er nevnt ovenfor, er det gått stort sett bra i sortlisten, med ett påtakelig unntak: vår røde, fylte bondepeon hvis latinske navn «*festiva maxima*» er ført opp som tilhørende en hvit silkepeon. Dette er feil. Den hører til i den andre gruppen peoner (her kalt klosterpeon) og er sannsynligvis det samme som er kalt «*rubra plena*». Lesning av Hylanders utredning «Om bondpeonens oppkomst och vetenskapliga namn» i Lustgården 18 (1937) anbefales.

Jeg vil tross ovennevnte kritiske kommentarer tro at enhver hageeier med denne grunnpakken vil kunne klare seg lenge, og få bra resultat selv om han eller hun ikke har «grønne fingre», men at man vil kunne få seg en og annen overraskelse pga. navneforviklinger. Linné hadde nok rett også denne gangen!

Per M. Jørgensen

>>> (Føyer seg...)

Total og Calcium hardhet (°dH) er vel i dag med dagens analyseverktøy ikke særlig aktuelle faktorer.

Jeg har også et par synspunkter når det gjelder enkelte av de generaliserte figurene, som stort sett synes å forutsette at hypolimnion helt mangler turbulens. I mange av figurene med oksygenkurver går O₂-kurvene i eutrofe lokaliteter rett i null i hypolimnion (f. eks. figur 12.5 B, 13.2 B, 14.4 B m. fl.). Det riktige vil være en fordeling som den i figur 15.2 B, med en mer gradvis avtaging til null. Tilsvarende vil fordelingen av fosfor i figur 14.4 B gi et noe galt bilde. Fordelingen vil sannsynligvis være mer lik den som NO₃⁻ og NH₄⁺ har i figur 13.2 B.

Jeg har tidligere anmeldt bind 1 og 2 i Blyttia, og mye av det som er sagt tidligere kan også sies om dette bindet. Jan og Karen Anna Økland har all ære av disse tre bindene og jeg gleder meg stort til det fjerde, som vil omhandle et tema hvor det i dag mangler gode sammenstillinger. Bøkene gir stort sett en god oversikt over det som publiseres innen norsk limnologi og vil derfor kunne fungere som sentrale oppslagsverk for norske limnologer. En meget stor del av norsk limnologisk forskning og utredning publiseres imidlertid i mer eller

mindre lett tilgjengelige rapportserier, og disse er det naturlig nok vanskeligere å ha oversikt over.

Jeg har tidligere stillt spørsmål ved om bokverket når sitt publikum definert av forfatterne i forordet. Jeg synes særlig bind 3 viser at stoffet blir for elementært for universiteter og høgskoler, da mye av stoffet allerede inngår i pensumet til videregående skoler. Bøkene vil fungere godt som støtte for lærere på ungdomsskoletrinnet og ved videregående skoler, men vil ellers bli vel elementære for universitets- og høgskolesektoren. Fritidslivsinteresserte vil også ha svært stor glede av bøkene.

Ved en eventuell senere revidering bør teksten kunne strammes inn vesentlig samtidig som en del emner bør diskuteres i noe større dybde. Figur- og tabelltekstene er f.eks. svært omfattende og gjentar ofte det samme som teksten for øvrig. Bind 2 og 3 bør slås sammen til ett bind da temaene som behandles i disse er så intimt sammenvevd at det vil være vanskelig å behandle dem uten mye gjentakelser. Det er ikke uten grunn at de aller fleste lærebøker er bygd opp på den måten. Da vil teksten også enklere kunne brukes som lærebok. Bind 1 (og 4) kan forøvrig fungere godt alene.

Gunnar Halvorsen